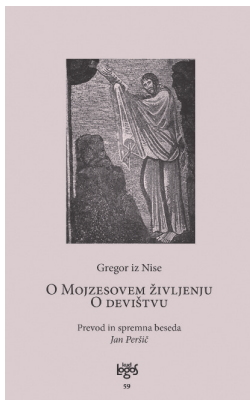

**GREGOR IZ NISE,
O MOJZESOVEM ŽIVLJENJU /
O DEVIŠTVU, LJUBLJANA:
KUD LOGOS, 2017.**

Gregor iz Nise (ok. 335 – ok. 395), eden izmed treh Kapadočanov, v tradiciji vzhodnega krščanstva velja za enega izmed največjih cerkvenih očetov. Bizantinski tropar ga imenuje »τὸ σῶμα σύντρονον τῆς εὐσέβειας (trdna usta pobožnosti)«.

Na Zahodu sta veliko delo recepcije njegove misli v 20. stol. napravila predvsem Jean Daniélou¹ in Hans Urs von Balthasar² ter tudi Cherniss, von Ivánka, Puech and Dom Stolz. Posebej v zadnjih desetletjih se je to zanimanje za Gregorja znotraj zahodne teologije nadaljevalo, kar je rezultiralo v številnih študijah.³

Patristični ideal tesne povezanosti teologije in življenja ostaja resen izziv za vsako sodobno teologiziranje. Sledeč temu principu se je sploh razvilo obujeno zanimanje za cerkvene očete v 20. stoletju, ki ga na Zahodu splošno imenujemo *ressourcement*.

Akademski pristop k patrološkimi študijam, poglobljene zgodovinske, literarne, jezikovne in teološke analize so vsekakor potrebne in so vedno predpogoj poštenega znanstvenega pristopa, a jih morajo spremljati tudi drugi načini, da bi misel cerkvenih očetov lahko oplajala življenja slehernika.

Morda najbolj vzvišen način za to je gotovo neposredno soočenje z izvirnimi besedili, kar pa je v osnovi dokaj zahtevno, saj je poznavanje latinščine, grščine, sirščine, koptščine, armenščine oz. arabščine danes dokaj slabo. Zato je prvo in najbolj plemenito *posredovanje* gotovo prevajanje. V ta kontekst se uvršča tudi sistematično delo založbe KUD Logos, ki vsako leto slovenski prostor obogati s kakšnim prevodom celotnega patrističnega dela.

Tokrat se srečamo z dvema spisoma sv. Gregorja iz Nise, ki sta verjetno med njegovimi najpomembnejšimi deli nasploh.⁴ V spremni besedi filozofa Jana Peršiča, ki je deli tudi prevedel, se lahko dokaj podrobno srečamo z Gregorjevim biografskim okvirjem. Še bolj pomembno pa je to, da Peršič na splošno predstavi tudi nekaj najpomembnejših teoloških tem, ki so značilna za Gregorja iz Nise. Lepo oriše tudi obe prevedeni deli, tako da spremna študija predstavlja dober uvod v besedili za bralce, ki se prvič srečujejo z Gregorjevo mislijo.

Spis *O Mojzesovem življenju* (*De Vita Moysis*) spada med Gregorjeva eksegetska dela, saj ustvarjalno razlaga starozavezno pripoved o Mojzesu na mističen, duhovni način, značilen za aleksandrijsko šolo interpretacije.

Mojzes je predstavljen kot ideal duhovnega vzpona krščanske duše. Gregor ob koncu spisa zapiše: »Orisali smo življenje vélikega Mojzesa kot zgled Lepote, tako da bi vsakdo od nas mogel s posnemanjem njegovega načina življenja vase vtisniti vrez [*charaktér*] Lepote, ki nam je bila pokazana. [...] Ker je bilo to, kar smo iskali, popolnost krepostnega načina življenja in smo to popolnost našli s tem, kar smo povedali, je čas, plemeniti prijatelj, da se ozreš na ta zgled in na to, kar smo motrili prek bolj vzvišenega, kvišku vodečega razumevanja opisa dogodkov, preneseš na svoje lastno življenje, tako da te bo Bog »spoznal« in boš postal njegov »prijatelj«.

Spis *O devištvu* (*De Virginitate*) pa v 23-ih kratkih poglavjih predstavi ideal deviškega življenja. Sijajen retorični slog pomaga k vzvišenemu prikazu meniškega, *angelskega* načina življenja. Prvovrstna patristična razprava o spolnosti razbija mite o janzenistični cerkveni spolni morali s tem, ko to močno antropološko prvino postavlja in ukoreninja globoko v človekov odnos z Bogom.

Besedilo je lahko izvrstno izhodišče za poglobljen

premislek o vrednosti človekove spolnosti, ki se mora spreminjati v dar; tako za tiste v posvečenem kakor v poročenem stanu. Besedilo je polno čudovitih retoričnih prijemov, kar je do neke mere uspel izraziti tudi prevod, ki je sicer pripravljen po predlogi F. Jereta.

»Da bi torej naša duša – kar najbolj svobodna in prosta – lahko zrla navzgor k božanskemu in blaženemu užitku, se ne bo obračala k ničemur zemeljskemu in ne bo imela deleža v užitkih, ki so v navadi in dovoljeni v zakonskem življenju, temveč bo svojo moč ljubezenskega hrepenenja [erotikè dýnamis] preusmerila od telesnega k umskoaznavnemu in nesnovnemu motrenju Lepote.«

Prevod Jana Peršiča je sicer njegovo prvo večje prevodno delo. Pogosto sledi sedaj že ustaljenemu slovenskemu patrističnemu izrazoslovju, npr. »dovzeten za smisel«, kar se izkaže za pohvalno. Ne išče puščanja lastnih izvirnih sledi, temveč da prednost samemu besedilu, kar se odslikava v (celo pre)tesni navezanosti na grški izvirnik. Izrazi večinoma dokaj tehnično in tesno sledijo grški obliki: »prvooblikovana človeka«, »ustvarjajoč življenje«, »preudarno razmišljajo«, »samoobvladan način življenja«, kar pa, poleg arhaične patine, mestoma zveni tudi malce trdo in okostenelo.

Že ob dokaj površnem branju zasledimo tudi nekaj nedoslednosti pri prevodu.

Na primer, ko Gregor navaja Ps 76,11 (LXX): »ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου«, v slovenščini beremo: »To je preobrazba roke Najvišjega« (str. 35), kar bi bilo gotovo bolj dosledno prevajati kot: »sprememba desnice Najvišjega«. V naslednjih povedih sledi še dvakrat beseda »preobrazba«, ki je dokaj nespretna in zavajajoča prevodna izbira, še posebej v teoloških besedilih, saj zaradi ustaljenosti navaja na temeljni pojem μεταμόρφωσις, medtem, ko je v izvirniku uporabljen bolj nevtralen pojem ἀλλοίωσις. Tudi »roka Najvišjega« je, nekaj povedi za tem, ko prevaja isti grški samostalnik δεξιᾶ, poslovenjena kot »desnica«.

Kakšna vratolomna homerska primera se kljub siceršnjemu dokaj spretno razvezanemu slogu in prefinjenemu retoričnemu prijemu obširnih komparacij vseeno pripeti: »Kakor reka, ki že po naravi odnaša (stvari s seboj) – ko je razdivjana zaradi zimskih pritokov, s tokom zgrabi les, kamenje in vse, kar se je znašlo zraven, a lahko spodnese samo tiste in je nevarna le tistim, ki so ji blizu, medtem ko dere zaman, kar zadeva tiste, ki jo opazujejo od daleč –, prav tako si tudi razburkanost življenja za temelj svojega obstoja postavlja samo ta, ki je znotraj nje, in samo ta prejema udarce [πάθη], ki jih narava, če naj teče skladno s seboj, s poplavo nadlog, lastnih življenju, nujno zadaja tem, ki potujejo ob nje.«

Branju patrističnih besedil v slovenščini je v veliko pomoč vsaj delno poznavanje temeljnega teološkega in asketskega grškega izrazoslovja. Peršičev prevod teče blagovzvočno, saj so povedi večinoma jasne. Mestoma prav zablesti z močjo in lepoto izrazja: »To je skrajni cilj vzdržnosti; ne meri na telesno trpljenje, temveč na lahkotnost delovanja duše.«; »dobro upanje za ščit, v katerega varstvu hitijo h koncu svojega podviga.«

Samo upamo pa lahko, da bo oznaka v kolofonu knjige »Gregor iz Nise: Zbrana dela I« dobivala svojo realizacijo tudi v prihodnje.

Jan Dominik Bogataj

¹ J. Danielou, *Platonisme et théologie mystique. Essai sur la doctrine spirituelle de saint Grégoire de Nysse*, Pariz: Montaigne, 1944.

² H. U. von Balthasar, *Présence et Pensée: Essai sur la philosophie religieuse de Grégoire de Nysse*, Pariz: Beauchesne, 1942.

³ Naj omenim le dve nujni orodji za študij njegovih del, ki so ju pripravili v zadnjih letih: F. Mann, ur., *Lexicon Gregorianum: Wörterbuch zu den Schriften Gregors von Nyssa*, Leiden: Brill, 1999–2008.; L.F. Mateo-Seco in G. Maspero, ur., *The Brill Dictionary of Gregory of Nyssa*, Leiden: Brill, 2010.

⁴ Prvi slovenski prevod njegova dela v slovenščino: Gregor iz Nise, *Življenje svete Makrine / Razgovor o duši in vstajenju*, Ljubljana: Mohorjeva založba, 1996.

